

Repliker och kommentarer

I den här avdelningen välkomnas kommentarer till tidigare bidrag och korta inlägg med ekonomisk politisk anknytning

ESKIL WADENSJÖ

Den nya doktorsexamen: Addendum Disputationer i nationalekonomi 1984 och 1985*

En tidigare översikt över doktorsavhandlingar i nationalekonomi 1970–1983 pekade på en del problem.¹ Ett sådant var den, jämfört med planerna vid införandet av den nya doktorsexamen, höga åldern vid disputation. Den genomsnittliga disputationsåldern tenderade dessutom att stiga under den studerade tidsperioden. Till en del kunde detta förklaras med att många jämnåriga (födda på 1940-talet) ungefär samtidigt hade påbörjat sin forskarutbildning i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet, och att de efter hand disputerade.

Det finns goda skäl att undersöka om utvecklingen har fortsatt i samma riktning eller om situationen nu förändrats. Vi har därför genomfört en uppföljning och gjort en sammanställning av avhandlingarna från 1984 och 1985.

Reglerna för doktorsexamen har förändrats något under de senaste båda åren. Framst gäller det betygsnämndens sammansättning. Handledaren får inte längre mer än i vissa speciella fall vara ledamot av betygsnämnden och en ledamot måste hämtas från annan fakultet eller universitet. Den egna institutionen får inte längre ha majoritet i betygsnämnden. Dessa åtgärder kan alla ses som försök att förhindra att enstaka dåliga avhandlingar slipper igenom. För ett ämne som nationalekonomi har dock förändringarna inte kommit att betyda särskilt mycket.

En annan nyhet är att tryckningsbidraget nu kan utgå för mer än 160 sidor. Det upphäver en spärr, om än ineffektiv, vad gäller avhandlingarnas omfattning.

Viktigare än de ovan angivna förändringarna är att licentiatexamen återinförts som en mellanexamen. Det kan bidra till en ökad tillströmning till forskarutbildningen och till att färre avbryter sina studier på ett tidigt stadium, då steget mellan grundexamen och nästa examen inte längre blir så stort. Samtidigt kan det ju innebära att en del som annars skulle ha tagit doktorsexamen nu lämnar utbildningen med licentiatexamen. Den långsiktiga effekten på antalet doktorsexamina är därför svår att prognosticera. Hitills har dock införandet av licentiatexamen eller de andra förändringar som genomförts av forskarutbildningen under 1984 och 1985, emellertid knappast hunnit få några effekter i detta avseende.

* Jag har haft utmärkt hjälp av Hjordis D'Agostino med datainsamling och databearbetning.

¹ Se Wadensjö [1984] och [1985]. En något mer detaljerad version av denna artikel finns att tillgå från Institutet för social forskning.

Tabell 1. Antalet disputerade för doktorsexamen i nationalekonomi fördelade efter disputationens år och universitet.

År	Universitet Göteborg	Lund	Stockholm	HHS	Umeå	Uppsala	Samtliga universitet
1970– 1983	25	27	31	23	10	10	126
1984– 1985	0 0	2 6	1 2	2 4	0 0	0 1	5 13
1970– 1985	25	35	34	29	10	11	144

Anm. HHS = Handelshögskolan i Stockholm.

Disputationer 1984–1985

Antalet godkända disputationer under 1984 och 1985 har varit 18². Med de 126 disputationerna 1970–1983 så har totalt hittills 144 fått sin doktorsavhandling godkänd. Det genomsnittliga antalet disputerade under de senaste två åren ligger något under genomsnittet för perioden 1974–1983³ – 9 jämfört med 11. Fördelningen per år och universitet framgår av *Tabell 1*.

Av tabellen framgår att de disputerade nästan alla (17 av 18) kommer från tre av de universitet som redan tidigare haft många disputerade. Tillgänglig information från de olika institutionerna tyder på att även under de närmaste åren kommer nästan samtliga disputationer att ske vid universiteten i Göteborg, Lund och Stockholm samt vid Handelshögskolan. Orsaken till de stora skillnaderna mellan universiteten är svår att förklara men är sannolikt inte i första hand en fråga om skillnader i resurser och studenttillströmning.

Åldersfördelning

Enligt utredningen som föregick den nya doktorsexamen var den tänkta genomsnittsåldern vid disputation 28 år med en viss spridning kring detta värde. Genomsnittsåldern för de som disputerade i nationalekonomi 1970–1983 var 34,6 (standardavvikelse 4,8; median 33). De som

disputerade under 1984 och 1985 var äldre 35,8 år, 1984 och 37,2 år, 1985. Genomsnittsåldern för hela perioden har därmed blivit 34,9 år (standardavvikelse 4,9; median 34).

För 1970–1983 fick man som resultat vid regressionsberäkningar att åldern vid disputation tenderar stiga. Sambandet var dock inte statistiskt säkerställt på 5 procents nivån. För perioden 1970–1985 så är det däremot statistiskt signifikant vid prövning på denna nivå. För det universitet som har haft flest disputationer, Lunds universitet, har sambandet blivit starkare.

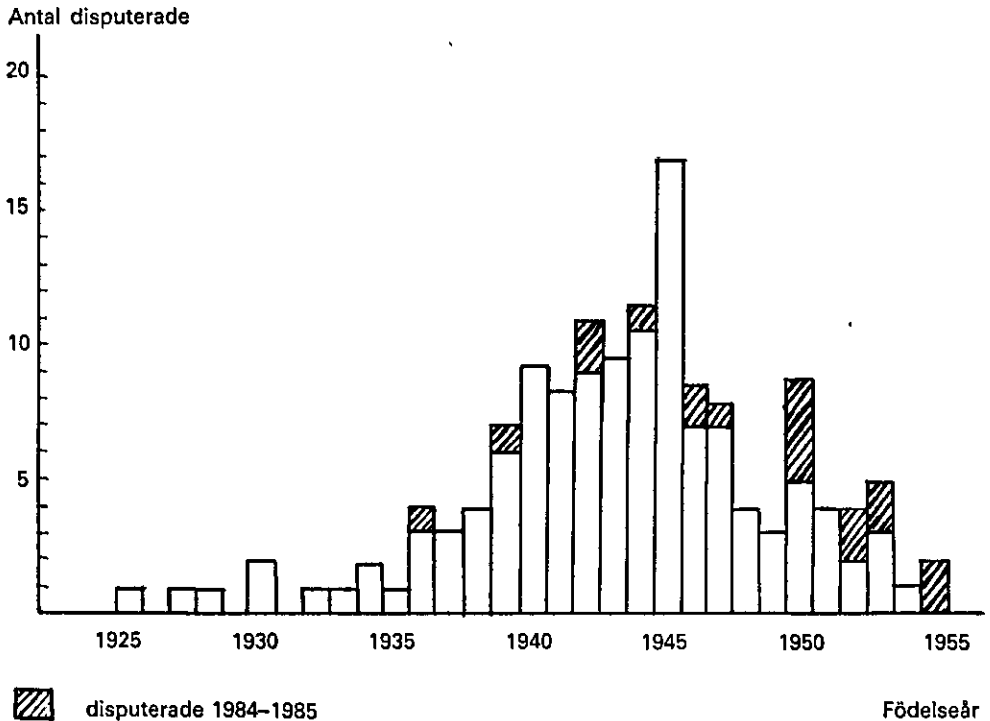
Det finns alltså än så länge snarare en tendens till högre än till lägre disputationens ålder.

En slutsats från den tidigare genomförda undersökningen var att de disputerade till stor del tillhörde samma generation av studerande födda på 1940-talet. Av dem som disputerade 1984 och 1985 är dock mer än hälften födda på 1950-talet (10 av 18). Den exakta fördelningen framgår av *Figur 1*.

² En avhandling har underkänts under 1984. Den är inte medtagen i redovisningen har.

³ Startåret 1974 har valts med tanke på att den nya doktorsexamen då hade funnits i fyra år (beräknad studietid i systemet).

Figur 1. Disputerade 1970–1985 fördelade efter födelseår.

Det är troligt att merparten av de kvarstående doktoranderna från 1940-talskohorterna nu har disputerat och att genomsnittsåldern av detta skäl de närmaste åren kommer att sjunka. Det är dock av intresse att uppmärksamma att ingen av dem som disputerat de senaste båda åren är under 30 år. Det tyder på att den genomsnittliga disputationsåldern inte kommer att sjunka särskilt mycket. För detta talar också att de nyantagna till forskarutbildningen nu är ca 30 år i genomsnitt och att den genomsnittliga tiden från antagning till examen hittills har legat kring åtta år.

Några andra utvecklingstendenser

Det kan finnas vissa andra tendenser som är värda att uppmärksammas. Något mer än hälften, 53 procent av de disputerade, hade skrivit sin avhandling på engelska under perioden 1970–1983. Andelen var

stigande under perioden. Under 1984 och 1985 var 15 av 18 avhandlingar på engelska (83 %). Svenskspråkiga doktorsavhandlingar i nationalekonomi börjar bli en sällsynthet. En förklaring kan vara att allt fler har något års vistelse i USA eller England bakom sig, en annan att internationellt publicerade artiklar och böcker har fått relativt större vikt vid tjänsteställsättningar. Avhandlingarnas fördelning på olika områden av ekonomisk teori och tillämpning har emellertid inte förändrats. Den relativa fördelningen är i det närmaste konstant.

Under de första åren av det nya systemet var det tämligen vanligt att opponenter hämtades från det egna universitetet. Nu har detta nästan upphört och under 1984 och 1985 finns det inga sådana fall. Däremot ökar andelen opponenter som hämtas från de nordiska grannländerna. De har i regel kunskap om det svenska examenssystemet (till skillnad

från merparten av dem från utomnordiska länder) och upplevs ofta samtidigt som mer oberoende bedömare än svenska opponenter.

Slutsatser

Den genomsnittliga disputationsåldern har fortsatt att stiga. Fortfarande tillhör en stor del av dem som lägger fram sina doktorsavhandlingar den stora grupp av doktorander som är födda på 1940-talet och som började sina forskarstudier under 1960-talet eller början av 1970-talet. Antalet kvarvarande inom denna grupp är nu få. Det innebär att genomsnittsåldern på de disputerade snart kommer att sjunka men troligen också att antalet disputationer minskar.

Det finns stora skillnader mellan universitetet vad gäller antalet avhandlingar. Skillnaderna verkar snarast förstärkas med tiden.

En allt större del av avhandlingarna kommer på engelska. Det har dock hittills inte varit åtföljt av en ändrad ämnesinriktning. Även avhandlingar som behandlar svenska ekonomiska förhållanden är i ökad utsträckning avfattade på engelska.

Referenser

- Wadensjö, E. [1984], "Erfarenheter av den nya doktorsexamen" *Ekonomisk Debatt*, Årg 12, nr 5
Wadensjö, E. [1985], "Den nya doktorsexamen: doktorsavhandlingar i nationalekonomi: 1970-1983" *Meddelande från Institutet för social forskning*, 2/1985